

# Piotr Majer

---

"Organización del gobierno en la Iglesia", Antonio Viana, Pamplona 1997 : [recenzja]

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 41/1-2, 298-302

---

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W podpunkcie dotyczącym prawodawstwa cywilnego autor zwraca uwagę na kompetencje Kościoła i państwa w zakresie separacji, problematykę związaną z rozwodami cywilnymi, naświetlając katolickie spojrzenie na rozwody.

Pierwszy z dodatków, znajdujący się na końcu książki zawiera listę opublikowanych przez Rotę Rzymską decyzji odnoszących się do spraw separacyjnych. Drugi, to niezwykle interesująca statystyka, z której dowiadujemy się, że ilość takich spraw wniesiono w Europie – 174, najmniej na kontynencie afrykańskim – 21. Ze spraw europejskich najwięcej zostało wniesionych w Czechosłowacji – aż 151, najmniej w Niemczech, Hiszpanii i Polsce – po 2 oraz we Włoszech – 1. Przeglądając statystyki należy żałować, że autor nie zebrał danych do dnia dzisiejszego, lecz zakończył swoje badania na roku 1988.

Ostatni z dodatków pokazuje sytuację dotyczącą separacji w kraju z którego pochodzi Juraj K a m a s – Słowacji.

Podsumowując nie można się oprzeć stwierdzeniu, iż książka słowackiego autora stanowi duży wkład w badania nad tak ciekawą instytucją prawną, a także zjawiskiem społecznym, jak separacja małżonków. Chociaż wydaje się, że zbyt wiele miejsca zajmuje w niej kwestia rozwodów, to jednak niezaprzeczalnym jest fakt dogłębnego ukazania przez autora w szerokim kontekście historycznym całej problematyki wiążącej się z separacją.

*ks. Zbigniew Janczewski*

**Antonio V i a n a, Organización del gobierno en la Iglesia,  
Pamplona 1997, wyd. 2, ss. 304.**

Starannie wydana książka, której autorem jest wykładowca organizacji kościelnej Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie, otwiera serię wydawniczą podręczników prawa kościelnego przygotowywaną przez pracowników naukowych tamtejszego ośrodka. Jak zaznacza w słowie wstępnym sam Autor, jego zamiarem było sporządzenie syntetycznego opracowania organizacji władzy w Kościele tacińskim. Adresatami książki są przede wszystkim studenci prawa kanonicznego. Choć Autor usprawiedliwia się koniecznością skrótowego ujmowania poszczególnych instytucji prawnych i zaznacza, że jego książka ma raczej charakter wprowadzający, to jednak trzeba przyznać, iż mimo to stanowi ona bardzo cenne i obfite źródło wiedzy, nie tylko o charakterze czysto encyklopedycznym, ale wzbogaconym o znacznie obszerniejszą prezentację i głębszą analizę poszczególnych zagadnień.

Już sam tytuł skłania do zastanowienia się: *Organizacja władzy w Kościele*. Choć właściwie hiszpańskie słowo *gobierno* należałoby raczej w języku

polskim oddać jako „rządy” lub „zarządzanie”, a nie jako „władza” (*potestad, poder*). Mamy zatem tytuł: *Organizacja rządów w Kościele*, co odbiega od klasycznego nazewnictwa bazującego na tytule II Księgi Kodeksu: *O Ludzie Bożym*. Nie jest to jednak tylko oryginalność natury terminologicznej. Tytuł opracowania wynika z programu studiów przyjętego na Wydziale Prawa w Pampelunie. Wykładany tam przedmiot „organizacja kościelna” nie utożsamia się z tradycyjną egzegezą II Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego. Nie obejmuje np. praw i obowiązków wszystkich wiernych, statusu prawnego świeckich i duchownych czy też prawa zakonnego, które to dziedziny omawia się podczas wykładu prawa ustrojowego czy administracyjnego. Tak więc nie mamy do czynienia z typowym komentarzem do kodeksowej księgi *De Populo Dei*, analizującym kolejne przepisy, lecz z opracowaniem o charakterze ogólnym, które, zgodnie z zamierzeniem Autora, ma stanowić syntezę ukazującą nie tylko poszczególne instytucje kościelne, ale też globalną wizję zasad organizacji władzy i urzędów w Kościele oraz wzajemne zależności między różnymi instytucjami i funkcjami.

Książka dzieli się na część ogólną i szczegółową. Założenia metodologiczne, które przyświecały Autorowi, zostały wyjaśnione w I rozdz. pierwszej części. Ks. Prof. Vianna zaznacza, iż jego ujęcie tematu odbiega od klasycznych traktatów *De Sacra Hierarchia* i *De officiis ecclesiasticis*, ponieważ organizacja kościelna nie utożsamia się z organizacją hierarchiczną, a urząd kościelny, choć jest pojęciem centralnym, nie jest jedynym instrumentem, poprzez który dokonuje się transmisja funkcji publicznych w Kościele. To właśnie idea funkcji publicznej, szersza niż pojęcie urzędu, jest terminem przewijającym poprzez całe opracowanie. Funkcje publiczne to, według Autora, zespół działań o charakterze społecznym (tzn. nie prywatnym) i oficjalnym, koniecznych do tego, by Kościół rozumiany jako instytucja, mógł zrealizować swoją misję w historii zbawienia. Władza w Kościele jest kluczową funkcją publiczną, ale nie jedyną, toteż organizacja kościelna jest pojęciem szerszym niż organizacja hierarchiczna, a kategoria funkcji publicznej obejmuje także pojęcie urzędu kościelnego.

Poprzez prawo boskie i ludzkie dokonuje się w Kościele uporządkowana dystrybucja poszczególnych funkcji oraz określenie sposobu ich sprawowania. W ten sposób zostają ustalone relacje prawne między różnymi podmiotami i instytucjami, opierające się na pewnych zasadach i normach będących dziedziczą organizacji kościelnej. Autor definiuje tę gałąź prawa jako dział prawa kanonicznego obejmujący strukturę i organizację publicznych funkcji kościelnych, a w szczególności dystrybucję i sprawowanie władzy w Kościele.

Rozdział II poświęcony jest władzy i jurysdykcji w Kościele. Zwraca uwagę wyrażona już na wstępie troska Autora o należyte rozróżnianie i precyzyjne stosowanie pojęć: *sacra potestas, munus regendi, potestas*

*regiminis vel iurisdictionis*. Termin „władza” może być bowiem rozumiany na różne sposoby. W sensie ścisłym oznacza zdolność do wydawania wiążących prawnie poleceń, w sensie szerszym obejmuje także inne sposoby zarządzania: zachętę, radę, konsultację, wsparcie, przykład itp., ale te ostatnie nie są przejawami władzy rządzenia czy jurysdykcji. W dalszym ciągu omawiana jest problematyka podmiotów władzy w Kościele, forum wewnętrznego i zewnętrznego w wykonywaniu władzy rządzenia, rozdziału władzy w Kościele. Zwłaszcza tej ostatniej kwestii Autor poświęca wiele uwagi, słusznie zaznaczając, iż choć w prawie kanonicznym można wyróżnić trzy klasyczne władze (ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą), to jednak ustroj Kościoła nie dopuszcza ich rozdziału, tak jak ma to miejsce w monteskiuszowskich pryncypiach państwa nowożytnego, bowiem w rzeczywistości eklezyjalnej władza skupia się w jednym podmiocie (papież i kolegium biskupów w Kościele powszechnym, biskup diecezjalny w Kościele partykularnym). A zatem, jeśli mówi się o podziale władzy w Kościele, to nigdy w sensie separacji, ale rozróżnienia.

Przedmiotem dalszych wywodów Autora jest tradycyjna klasyfikacja władzy. Zostaje wyczerpująco omówiona problematyka władzy zwyczajnej i delegowanej a także niejednorodne prawnie znaczenie terminu „upoważnienie” (*facultas*). Wiele fachowych uwag Autor poświęca strukturom, poprzez które wykonuje się władzę w Kościele. Sięgając do terminologii wywodzącej się z prawa państwowego, Prof. V i a n a omawia pojęcia osoby prawnej, organu władzy i instytucji publicznej.

Kolejny rozdział obejmuje obszerną problematykę urzędu kościelnego. Po omówieniu znaczenia prawnego pojęcia urzędu, Autor rozważa poszczególne elementy urzędu: personalny (osoba piastująca urząd) i funkcjonalny (określone kompetencje związane z konkretną funkcją). W dalszym ciągu wyjaśnia istniejące klasyfikacje urzędów kościelnych i omawia podstawowe reguły organizacji urzędów w Kościele w zależności od przypisanej do nich władzy. Urzędy kościelne nie są bowiem bezładnie rozproszone i niezależne od siebie, ale pozostają zintegrowane w rozmaitych strukturach i organizmach (np. diecezja czy konferencja biskupów). Stąd pewne pryncypia organizacyjne: zasada obowiązkowej centralizacji władzy przy niektórych urzędach, zasada kolegalności, decentralizacja i dekoncentracja władzy, subordynacja i koordynacja działalności urzędów oraz zasada pomocniczości. Część dotyczącą urzędów kościelnych Autor zamyka omówieniem prowizji kanonicznej i form utraty urzędu.

Treścią rozdziału IV jest działanie kolegalne i kolegia w Kościele. Autor wyjaśnia pojęcie działania kolegalnego i jego istotne elementy. Kolegium to urząd sprawowany jednocześnie przez wiele osób, które w akcie kolegalnym większością głosów wyrażają wolę kolektywną. Specyfiką decyzji kolegalnej jest to, że choć formuje się poprzez wiele jednostkowych postanowień, nie jest prostą sumą pojedynczych głosów, ale istnieje niejako niezależnie, a po-

szczególni członkowie kolegium muszą się jej podporządkować, nawet wówczas, gdy samodzielnie wyrażają odmienne zdanie. Fundamentu działania kolegiów w organizacji kościelnej Autor dopatruje się w kolegialności biskupów oraz we współdziałaniu prezbiterium ze swym biskupem i we współodpowiedzialności wiernych w wykonywaniu misji Kościoła. Następnie zostaje przedstawiona struktura kolegiów, zasady formowania woli kolegialnej i jej skuteczność prawna. Przy ostatnim punkcie Autor poświęca więcej uwagi roli kolegiów doradczych w Kościele.

Ostatni, wielce interesujący rozdział ogólnej części podręcznika zatytułowany jest *Las circunscripciones*. Termin *circumscriptio* jest używany w prawie kanonicznym niemal zawsze w odniesieniu do jednostek organizacji terytorialnej Kościoła. Tymczasem, jak zauważa Prof. V i a n a, w kontekście doktryny Soboru Watykańskiego II o Kościele partykularnym, pod to pojęcie podpadają w takim samym stopniu struktury personalne, na co Autor zwraca szczególną uwagę, ukazując zarazem komplementarny charakter prawnych jednostek personalnych wobec instytucji związanych z określonym terytorium. I tak Konst. Apost. *Spirituali militum curae* z 21 IV 1986 określa ordynariaty polowe jako *circumscriptiones peculiares*. Autor szeroko omawia znaczenie instytucji zrównania prawnego (*aequiparatio iuridica*) diecezji z innymi strukturami organizacyjnymi Kościoła. Nie każda z nich posiada wszystkie cechy identyfikujące Kościół partykularny. Stąd termin „*circumscriptio*” określa jako bardzo użyteczny w kanonistyce, wobec niejednoznacznego prawnie teologicznego pojęcia „Kościół partykularny”.

Druga, szczegółowa część opracowania dzieli się na trzy rozdziały omawiające kolejno organizację Kościoła powszechnego, struktury międzydiecezjalne i wewnętrzną organizację diecezji i organizmów prawnie z nią zrównanych. Autor z wielką znajomością rzeczy starannie przedstawia kolejne urzędy i organizmy kościelne: od papieża i kolegium biskupów do proboszczów, rektorów kościołów i kapelanów. Warto podkreślić, że nie mamy do czynienia jedynie z powtórzeniem innymi słowami przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, z czym wcale nierzadko można się zetknąć w opracowaniach typu podręcznikowego, ale z fachowym komentarzem do poszczególnych instytucji, jasno ukazującym ich historyczną genezę, aktualne miejsce w prawnej rzeczywistości Kościoła w duchu ostatniego soboru oraz ich zadania i sposoby funkcjonowania. Wszystko to jest głęboko osadzone w kontekście zbawczym, bowiem – jak podkreśla Prof. V i a n a – wszelkie instrumenty i rozwiązania wypracowywane przez organizację kościelną mają wobec wiernych charakter służebny, usprawniający realizację naczelnej misji Kościoła czyli troski o *salus animarum*. Całość jest uzupełniona licznymi odniesieniami do pozakodeksowego ustawodawstwa kościelnego oraz bogatymi informacjami bibliograficznymi u dołu strony. Podstawowa literatura odnosząca się do tematyki poszczególnych rozdziałów jest przedstawiona w aneksie bibliograficznym na końcu książki.

Napisanie dobrego podręcznika nie jest wcale rzeczą łatwą. Wymaga od autora nie tylko doskonałej orientacji w swej dziedzinie, ale także perspektywicznego, całościowego spojrzenia na inne gałęzie prawa i teologii. Poza tym opracowanie tego rodzaju winna cechować szczególna precyzja i jasność w wyrażaniu myśli. Po lekturze prezentowanej tu publikacji można wyrazić zdanie, że spełnia ona powyższe kryteria i jako dobry podręcznik z całą pewnością posłuży głębszemu poznaniu tej dziedziny prawa kanonicznego, jaką jest organizacja funkcji publicznych w Kościele.

*Ks. Piotr Majer*